

Lespakket ‘Bent u een goed verstaander?’ voor middelbare scholieren

Handleiding bij de webtentoonstelling ‘Bent u een goed verstaander?’

Waar gaat het over?

Een goed verstaander... maakt dit spreekwoord moeiteloos af. Meestal is een half woord al voldoende om te begrijpen wat er gezegd wordt. In de webtentoonstelling ‘Bent u een goed verstaander?’ staan begrijpen en begrepen centraal. Beide doen we dagelijks ontelbare keren zonder daar verder bij stil te staan. Het grootste deel van de tijd gaat dit goed. En dat terwijl er zoveel mis kan gaan. Deze webtentoonstelling maakt de bezoekers hiervan bewust en zet de hersenen keer op keer voor het blok. Het zal duidelijk worden dat computers en kinderen (nog) niet zulke goede verstaanders zijn en men kan aan een echt wetenschappelijk taalexperiment deelnemen. Tenslotte is er ook nog een uitdagende taalquiz waarin getest wordt hoe goed de bezoeker zelf eigenlijk is in verstaan.

Wat houdt de webtentoonstelling in?

‘Bent u een goed verstaander?’ is een webtentoonstelling die is opgebouwd uit vijf onderdelen, namelijk Digitaal, Kindertaal, Experimentaal, Weetjetaal? en Wartaal. Dit is ook de volgorde waarin de opdrachten zijn opgesteld en waarin de webtentoonstelling doorlopen kan worden. Leerlingen kunnen dit individueel of in tweetallen doen. Omdat bij een aantal opdrachten beeld- en geluidsfragmenten horen, is het aan te raden om met een koptelefoon te werken.

Webadres tentoonstelling

<http://www.let.rug.nl/verstaander>

Voor vragen en de bij het lespakket horende antwoorden kunt u contact opnemen met:

Prof.dr. Petra Hendriks
Faculteit der Letteren
Rijksuniversiteit Groningen
Postbus 716
9700 AS Groningen
E-mail: P.Hendriks@rug.nl

Onderbouw

Welkom bij de webtentoonstelling 'Bent u een goed verstaander?' Vandaag zul je op een heel andere manier leren kijken naar wat de normaalste van de wereld lijkt: begrijpen en begrepen worden!

ONDERDEEL DIGITAAL

Klik om bij het onderdeel Digitaal te komen op het zwarte vierkant met de rode knop in de linkerhelft van het menu.

Opdracht 1

Dit computerprogramma kan van woordjes zoals 'hij' berekenen naar welk woord ze terugverwijzen in de tekst. In deze opdracht ga je testen welke regel(s) het computerprogramma gebruikt voor deze berekening.

a. Voer de volgende zin in en klik dan op START:

De tuinman schopt de fiets, want hij is gefrustreerd.

Waar verwijst 'hij' naar terug volgens de computer? Klopt dat?

'hij' verwijst volgens de computer naar ..... Dat klopt / klopt niet.

b. Doe nu hetzelfde met de volgende twee zinnen:

De tuinman schopt de fiets, want hij is kapot.

'hij' verwijst volgens de computer naar ..... Dat klopt / klopt niet.

Mijn oom groet mijn vader en hij groet terug.

'hij' verwijst volgens de computer naar ..... Dat klopt / klopt niet.

c. Welke regel denk je dat de computer gebruikt om te bepalen waar 'hij' in bovenstaande zinnen naar verwijst? Formuleer de regel in je eigen woorden.

REGEL: 'hij' verwijst naar .....

d. Bedenk zelf nog één zin om te kijken of je regel inderdaad klopt. Schrijf die zin hieronder. Welk resultaat geeft de computer?

Zin: .....

Resultaat: .....

Mijn regel klopt/ klopt niet.

e. Voer tenslotte deze zin in:

Mijn tante groet mijn vader en hij groet terug.

Waar verwijst 'hij' naar volgens de computer?

'hij' verwijst volgens de computer naar ..... Dat klopt / klopt niet.

Gebruikt de computer nu nog steeds dezelfde regel? Waarom wel/niet?

.....

Opdracht 2

Helaas voor computers lopen niet alle dingen die mensen doen volgens precies vastgelegde regels. De volgende zinnen zijn om verschillende redenen lastig. Geef steeds aan waar het cursief gedrukte voornaamwoord naar verwijst. Waarom zou een computer hier problemen mee kunnen hebben?

- a. Mijn familie komt eten, maar ze lusten geen spruitjes.

'ze' verwijst naar .....

Dat is wel/niet lastig voor een computer omdat

.....

- b. Het verliefde stel liep op straat. Hij legde zijn arm om haar schouders.

'hij' verwijst naar .....

Dat is wel/niet lastig voor een computer omdat

.....

ONDERDEEL KINDERTAAL

Klik om bij het onderdeel Kindertaal te komen op het groene vierkant met knikkers in de linkerhelft van het menu.

Opdracht 3

Bedenk, voordat je het filmpje gaat bekijken, wat jij zou doen als je een knikker twee keer door een knikkerbaan zou moeten laten rollen.

- a. Wat zou jij doen als je de opdracht kreeg om 'n knikker twee keer te laten rollen?

.....

Bekijk nu het filmpje onder de knop 'Kindertaal'.

b. Wat deden de kinderen in het filmpje bij deze opdracht?

.....

c. Wat denk je dat de kinderen zouden doen als ze de opdracht kregen twee keer 'n knikker te laten rollen?

.....

d. Hoe komt het dat een kleuter denkt dat hij/zij'n koekje twee keer kan opeten?

.....

Opdracht 4

Heel kleine kinderen kennen nog niet alle woorden of ze kennen ze maar half. Dit probleem lossen ze op door zelf woorden te maken. Wat denk je dat de volgende kinderwoorden betekenen (opgetekend uit het echte leven)?

- a. afhangen .....
- b. afhijzen .....
- c. zich aftafelig voelen .....
- d. borstonderbroek .....

ONDERDEEL EXPERIMENTAAL

Klik om bij het onderdeel Experimentaal te komen op het blauwe vierkant met de mond in de rechterhelft van het menu.

Bij dit onderdeel hoort geen vraag, omdat het hier om een echt experiment gaat. Deelnemers mogen niet weten wat er onderzocht wordt, zodat de resultaten zo min mogelijk beïnvloed worden. Doe nu om de beurt het experiment zonder met elkaar mee te kijken.

ONDERDEEL WEETJETAAL?

Klik om bij het onderdeel Weetjetaal? te komen op het rode vierkant met het gezicht in de rechterhelft van het menu.

Opdracht 5

Doe samen de taalquiz en probeer een zo hoog mogelijke score te halen. Wat was je score? ..... goed. Wat voor uitleg stond er (in het kort) bij deze score?

.....

Vergelijk deze uitleg met die van je klasgenootjes, wat valt je op?

.....
.....

Opdracht 6

De laatste vraag uit de quiz gaat over de betekenis van het woordje 'rond'. Vergelijk de volgende paren woorden. Voor veel woorden kun je zowel 'rond' als 'om' zetten. Wat is het precieze verschil in betekenis tussen 'rond' en 'om'?

rondweg	omweg
rondkijken	omkijken
rondje	ommetje
rondhangen	omhangen
rondleiding	omleiding

.....
.....
.....
.....

ONDERDEEL WARTAAL

Klik om bij het onderdeel Wartaal te komen op het gele vierkant met het oog in de rechterhelft van het menu.

Opdracht 7

Bekijk de film, bij voorkeur met een koptelefoon op.

a. Welke twee zintuigen zijn met elkaar in conflict?

.....

b. Het McGurk-effect dat dit filmpje laat zien is niet voor iedereen waarneembaar. Ongeveer 75% van alle mensen kan het effect zien, de rest niet. Welke mensen zullen het McGurk-effect in ieder geval nooit kunnen waarnemen?

.....

Bovenbouw

Welkom bij de webtentoonstelling 'Bent u een goed verstaander?' Vandaag zul je op een heel andere manier leren kijken naar wat de normaalste van de wereld lijkt: begrijpen en begrepen worden!

ONDERDEEL DIGITAAL

Klik om bij het onderdeel Digitaal te komen op het zwarte vierkant met de rode knop in de linkerhelft van het menu.

Opdracht 1

Mensen gebruiken taalregels automatisch, maar om computers taal te laten begrijpen zullen mensen deze regels zeer duidelijk moeten opstellen en inbouwen. Dit computerprogramma is zo ontworpen dat hij van woordjes zoals 'hij' kan berekenen naar welk woord ze terugverwijzen in de tekst. In deze opdracht ga je testen welke regel(s) het computerprogramma gebruikt voor deze berekening.

a. Voer de volgende zin in en klik dan op START:

Mijn oom groet mijn vader en hij groet terug.

Waar verwijst 'hij' naar terug volgens de computer? Klopt dat?

'hij' verwijst volgens de computer naar ..... Dat klopt / klopt niet.

b. Welke regel denk je dat de computer gebruikt om te bepalen waar 'hij' in bovenstaande zin naar verwijst? Formuleer de regel in je eigen woorden.

REGEL: 'hij' verwijst naar .....

c. Welke regels kan de computer nog meer gebruiken om de verwijzing van 'hij' in zinnen als hierboven te bepalen? Test de volgende zaken:

Gebruikt de computer het verschil tussen mannelijk en vrouwelijk? Ja / Nee
Zo ja, formuleer de bijbehorende regel in je eigen woorden.

REGEL: .....

Gebruikt de computer het verschil tussen enkelvoud en meervoud? Ja / Nee
Zo ja, formuleer de bijbehorende regel in je eigen woorden.

REGEL: .....

Het onderliggende computerprogramma werkt met grammaticaregels zoals die je hierboven hebt opgesteld. Maar niet alle regels zijn even sterk.

d. Voer de volgende zin in:

Mijn tante groet mijn vader en hij groet terug.

Waar verwijst 'hij' naar volgens de computer?

'hij' verwijst volgens de computer naar ..... Dat klopt / klopt niet.

Welke regels zijn hier met elkaar in conflict?

.....

En welke blijkt het sterkst te zijn?

.....

Opdracht 2

Helaas voor computers lopen niet alle dingen die mensen doen volgens precies vastgelegde regels. De volgende zinnen zijn om verschillende redenen problematisch. Geef steeds aan waar het cursief gedrukte voornaamwoord naar verwijst en waarom een computer hier problemen mee zou kunnen hebben.

a. Mijn familie komt eten, maar *ze* lusten geen spruitjes.

'ze' verwijst naar .....

Dat is wel/niet lastig voor een computer omdat

.....

b. Dat kun je van een Duitser verwachten, zo zijn *ze*.

'ze' verwijst naar .....

Dat is wel/niet lastig voor een computer omdat

.....

c. Het verliefde stel liep op straat. *Hij* legde zijn arm om haar schouders.

'hij' verwijst naar .....

Dat is wel/niet lastig voor een computer omdat

.....

d. Willem houdt van *hem*.

'hem' verwijst naar .....

Dat is wel/niet lastig voor een computer omdat

.....

ONDERDEEL KINDERTAAL

Klik om bij het onderdeel Kindertaal te komen op het groene vierkant met knikkers in de linkerhelft van het menu.

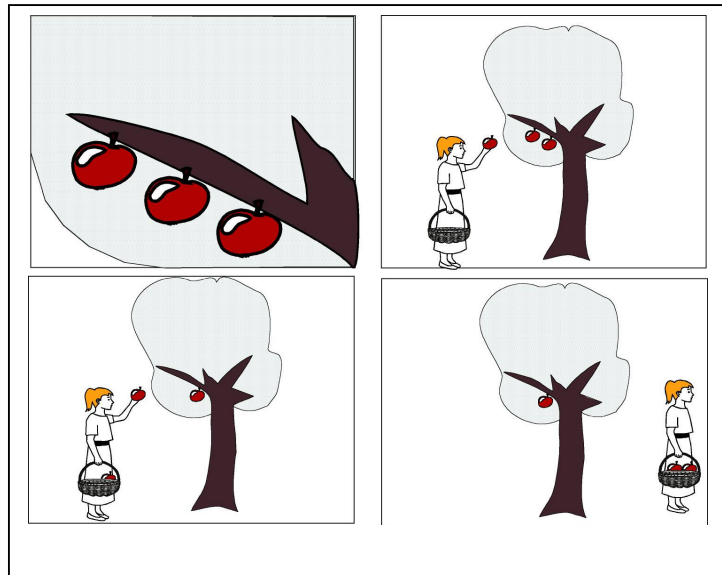
Opdracht 3

Bekijk eerst het filmpje.

Beantwoord daarna de volgende vraag:

Kinderen krijgen bij de plaatjes hiernaast een verhaaltje te horen: "Kijk, hier zijn de appels. Ze vinden het leuk om in de boom te hangen. Ze zijn bang dat iemand ze komt plukken. Maar wat gebeurt daar? Een meisje plukt een appel. En ze plukt nog een appel. Nu gaat het meisje weg. Die appel hangt er nog, maar de andere appels zijn weg." Vervolgens moeten de kinderen van de volgende zin zeggen of die waar is of niet:

Het meisje heeft 'n appel niet geplukt.

Wat zullen de meeste kinderen tot zeven jaar zeggen en waarom?

- a. Die zin is waar, want het meisje heeft een appel laten hangen.
- b. Die zin is niet waar, want het meisje heeft alle appels geplukt.
- c. Die zin is waar, want het meisje vond het zelig voor die appel.
- d. Die zin is niet waar, want het meisje heeft twee appels geplukt.

Antwoord a / b / c / d omdat .....

.....

.....

Opdracht 4

Kinderen van een jaar of 1,5 tot 2 jaar oud krijgen de volgende twee zinnen te horen:

- Het meisje slaat de jongen.
- Het meisje slaat de auto.

Een van deze twee zinnen wordt door kleine kinderen vaker goed begrepen dan de ander. Welke zin zullen kleine kinderen gemakkelijker kunnen begrijpen en waarom denk je dat?

.....
.....
.....

ONDERDEEL EXPERIMENTAAL

Klik om bij het onderdeel Experimentaal te komen op het blauwe vierkant met de mond in de rechterhelft van het menu.

Bij dit onderdeel hoort geen vraag, omdat het hier om een echt experiment gaat. Deelnemers mogen niet weten wat er onderzocht wordt, zodat de resultaten zo min mogelijk beïnvloed worden. Doe nu om de beurt het experiment zonder met elkaar mee te kijken.

ONDERDEEL WEETJETAAL?

Klik om bij het onderdeel Weetjetaal? te komen op het rode vierkant met het gezicht in de rechterhelft van het menu.

Opdracht 5

Doe samen de taalquiz en probeer een zo hoog mogelijke score te halen. Wat was je score? ..... goed. Wat voor uitleg stond er (in het kort) bij deze score?

.....

Vergelijk deze uitleg met die van je klasgenootjes, wat valt je op?

.....
.....

Opdracht 6

Een van de vragen uit de quiz gaat over de betekenis van het woordje 'rond'. De meeste dingen die we *rond* noemen in het dagelijks leven, zijn niet exact cirkelvormig, maar ze komen erbij in de buurt of lijken er op de een of andere manier op. In hoeverre is 'rond' nog rond in de volgende voorbeelden?

- a. rond de tafel zitten

wel / niet rond omdat .....

.....
.....

b. het hele jaar rond

wel / niet rond omdat .....
.....
.....

c. ronde taal, ronde woorden, iemand ronduit de waarheid zeggen

wel / niet rond omdat .....
.....
.....

d. Dit is een toegankelijke, ronde, donkere wijn die voortreffelijk is als begeleiding van gegrilde biefstuk.

wel / niet rond omdat .....
.....
.....

ONDERDEEL WARTAAL

Klik om bij het onderdeel Wartaal te komen op het gele vierkant met het oog in de rechterhelft van het menu.

Opdracht 7

Bekijk de film, bij voorkeur met een koptelefoon op.

a. Probeer het McGurk-effect samen met twee klasgenoten zelf na te bootsen (één persoon is de waarnemer, één persoon produceert het geluid, de ander de mondbewegingen, zorg ervoor dat de waarnemer alléén de ‘mondbeweger’ ziet). Waar liggen de moeilijkheden?

.....
.....
.....

b. Waarom levert nasynchronisatie van een film op de Duits televisie of van bepaalde reclames op de Nederlandse televisie geen McGurk-effect op?

.....
.....
.....